

FLAUBERT'İN BİR SONBAHARI

Alexandre Postel 29 Nisan 1982 tarihinde Colombes'da doğdu. Paris'te öğretmenlik yapan Postel *Un homme effacé* (2013, Gallimard) romanıyla “Goncourt İlk Roman Ödülü”nü kazandı.

Zeynep Büşra Bölükbaşı İstanbul'da doğdu. Sainte-Pulchérie ve Saint-Benoît'da okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Fransızca Öğretmenliği bölümünü bitirdi. Galatasaray Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisansını tamamlayan Bölükbaşı, Fransızca öğretmenliği yapmaya ve kitap çevirmeye devam etmektedir.

ALEXANDRE POSTEL

Flaubert'in Bir Sonbaharı

Roman

Çeviren
Zeynep Büşra Bölükbaşı

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5907
Edebiyat - 1693

Flaubert'in Bir Sonbaharı / Alexandre Postel
Özgün adı: *Un Automne de Flaubert*
Çeviren: Zeynep Büşra Bölükbaşı

Kitap editörü: **Korkut Erdur**
Düzeltili: **Başak Günsever**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Merve Çakıroğlu**

Baskı: Sena Ofset Ambalaj, Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Sk. 2. Matbaacılar Sitesi B Blok
Kat: 6 No: 4NB 7-9-11 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Telefon: (0 212) 613 38 46
Sertifika No: 45030

Çeviriye temel alınan baskı: Gallimard, Paris, 2020
1. baskı: İstanbul, Ocak 2022
ISBN 978-975-08-5186-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2020
Sertifika No: 44719
Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2020

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/yapikrediyayinlari](https://www.facebook.com/yapikrediyayinlari)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

J'ye ve onun sayesinde

Hayat m¼cadelesinden yorgun d¼şen bir ruha
çekici gör¼nen bir dinlenme yeridir liman...

BAUDELAIRE

Concarneau'ya varırken, Flaubert uykusuzluk ve açlıktan yorgun düşmüştü.

Bir gün önce çiftliğinin satışını nihayete erdirmek için Deauville'deki notere gitmişti. Deauville'den Lisieux trenine bineceği Trouville Garı'na doğru yola çıkmış; Lisieux'den de Le Mans yönüne giden yerel bir trene atlamıştı. Le Mans'a geldikten sonra sabaha karşı bire kadar Brest'e giden hızlı treni beklemişti. Ama Flaubert Brest'e gitmiyordu. Rennes'de trenden inip yön değiştirerek güneye Redon Garı'na gitmiş, oradan kıyı boyunca ilerleyerek Auray, Vannes, Lorient ve vagonun camından ağaçların ötesinde akarcasına parlayan ayı izlediği bir gecelik yolculuğun ardından 16 Eylül 1875 Perşembe günü, sabah onda vardığı Rosporden'den geçerek le Finistère yönünde hareket etmişti.

Şimdi artık tek yapması gereken sabırla dört saat içinde Concarneau'dan yola çıkacak olan arabayı beklemektir.

• • •

Bu ölü saatler boyunca, yarı uyanık halde, yaklaşık otuz sene evvel Rosporden'e son gelişini anımsadı. O zamanlar tren yolu henüz bu bölgeden geçmediğinden Du Camp'la su yolları ve çalı çitler boyunca yürüyor, zaman zaman kiliselerde ve pansiyonlarda mola veriyorlardı. Bazen yolda gördükleri bir yüzdeki ifadeyle eğleniyor, bazen bir mezar taşına bakarken dalıp gidiveriyor, çiçek açmış filbaharları, sarmaşıklarla kaplı kayaları ve sis bulutları arasında uzaktan görünen tepeleri hayranlıkla seyrediyorlardı. Pazar yerinde bile çıt çıkmayan, hiç kimsenin gülümsemediği Rosporden onlara fazlasıyla ciddi, çetin bir kasaba izlenimi vermişti. Sessizlik tüm bu yoksul alışverişlerine ve fötr şapkaların altından akarcasına dökülen saçlara varana kadar her şeyi sarıp sarmalıyor ve etrafına sokakta kalmış ıslak bir köpek yavrusunun hüznünü yayıyordu. Dilenciler homurdandıkları dualarla sokaktan geçen-

leri tedirgin ediyor, kilisenin kül rengi oku gri gökyüzünü işaret ediyordu.

Flaubert o zamanlar yirmi beş yaşındaydı. Bir önceki yıl babasını, ondan kısa bir süre sonra da küçük kız kardeşini lohusalık hummasından kaybetmişti. Nefes almak; işte tüm bu kıyılarda yapılan başıboş gezintilerden beklediği buydu. Tertemiz capcanlı havayı içine çekerek ciğerlerini onunla doldurmak. Annesinin üzüntüsünden ve velayetini üzerlerine aldıkları küçük öksüz yengeninin insanın içini parçalayan ağlama krizlerinden biraz olsun uzaklaşmak. Geri döndüğü Rosporden'de anılarını zihninde tazelererek, kendi içinde yenilenen ve gelişen, parçası olduğu bu yeni hayatın akışını kabaran dalgaların ötesinden, ormanların derinliklerinden ve fundalıkların durağanlıklarından toplayıp bir araya getiriyordu. 53 yaşındaydı ve ikinci yaşamı da birincisiyle tamı tamına aynı uzunlukta sürmüştü. Şimdi artık yaklaşmakta olan sonu beklerken yeni bir hayatın, daha doğrusu hayatta kalışın başlaması uygun düşerdi.

• • •

Çevresindeki her şey ölüyordu. Çalışmalarını anlayacak denli bilgili ve eğitilmiş, onları acımasızca ilmek ilmek ayıracak denli sert ve keskin, kendisi önemsiz ufak tefek eserlerden başka bir şey yayınlamayacak denli hassas olan dostu Bouilhet; hayatta en çok sevdiği insan olduğunu ne yazık ki çok geç fark ettiği zavallı annesi ve daha birçok başka insan – Jules de Goncourt, Gautier, Sade'ı çok iyi anlayan küçük Duplan, Ernest Feydeau. Görüşüp vakit geçirmesi hayatı daha az sıkıcı kılan ve neredeyse sinekler gibi düşüp ölen tüm bu iyi okumuş insanlar.

Kendini yalnız hissediyor ve sıklıkla bir mezarlıkta yaşıyor olmaktan veya Medusa'nın Salı'nda *hem çöl, hem seyyah hem de deve*¹ olmaktan şikâyet ediyordu. Onun için önemli olan konulardan bahsedebileceği hiç kimsesi yoktu. Ne anayasal değişikliklerden ya da cumhurbaşkanı Mac Mahon'dan, ne Garonne Nehri'nin yükselişlerinden, ne Savorgnan de Brazza'nın Afrika gezilerinden ne de metrenin bir madde ölçüm birimi olarak tanımlanmasın-

1 Aksi belirtilmediği sürece italik karakterle yazılmış cümleler Flaubert'in kendisine aittir.

dan bahsetmek istiyor, sadece ve sadece onu hüznendiren ve neşelendiren şeylerden, Homeros'tan, Goethe'den, Rabelais'den, Shakespeare'den bahsetmek istiyordu.

Turgenyev olsa iyi olabilirdi ama Flaubert'in "le Moscové" lakabıyla çağırıldığı yazar bir Rusya'da, bir Baden'de, bir Bougival'de, sanki dünyanın dört bir yanında aynı anda görünüyor kendisini şöyle karşılıklı güzel bir sohbetle getirmek için bin dereden su getirmek icap ediyordu. Hem ayrıca, sevdiği kadının isteklerine tamamen boyun eğmiş olan Turgenyev dostlarına anca son dakikada, öylesine zaman ayırabiliyor, bu da onlar için oldukça can sıkıcı olabiliyordu.

George Sand mı? Sevecenliği ve cömertliği sınır tanımayan bu kadın iyiliğin ta kendisiydi. Onu ısrarla bir kukla gösterisi etrafında topladığı çocukları, torunları ve komşularıyla birlikte birkaç gün geçirmeye Nohant'a davet ediyordu. Ama anne Sand onu durmadan genel oy hakkı ve kitlesel eğitimle ilgili düşünceleriyle yoruyordu. Bu kadın nefret nedir bilmiyor, bunu tamamen görmezden geliyordu!

Flaubert ona sürekli karanlık düşünceler içerisinde olduğunu ve ölmek istediğini söylediğinde Sand ona iyi uyumasını, iyi yemesini, özellikle de spor yapmasını salık veriyordu. Şüphesiz ki makul bir tavsiyeydi bu, son derece makul bir tavsiyeydi. Bu türden bir tavsiye ancak ve ancak aydınlık, sakin ve sınırları belli bir zihinden çıkabilirdi. Tıpkı yüzlerindeki basit gülümsemeyle insanda acaba harika birer embesil mi yoksa sağlık, huzur ve hayata dair, karmaşık ruhların erişimine açık olmayan bir bilgi sahibi mi diye sorgulatan kasaba doktorlarınıninki gibi, bir seçimle, bir olgunlukla, derinlemesine çerçevelenmiş bir zihinden kaynaklanabilirdi. George Sand da işte bu kumaştandı. Bu sözler Flaubert'in özlemini çektiği şeyleri gideremezdi ve o da bunu biliyordu.

Daha kibirli olsa buna alınır, daha kayıtsız olsa yazdığı iki kır romanı arasında arkadaşının talihsizliğini küçümsemekle yetinirdi. Ama George Sand kibirden çok uzak, kayıtsızlığın çok ötesinde, ruhun sivri ucunda, o hem çok alçak hem de pek yüksekteki noktada, bir zamanlar adı "alçakgönüllülük" olan yerde dostuna el uzatıyordu. Dostu Flaubert'i teselli etmedeki yetersizliğini kabul ediyor, onun yaşadıklarına olan ilgisini kaybetmek yerine *Contes*

d'une grand-mère'nin² düzenlemesini durduruyor ve Nohant'daki mavi odasında büyük bir alçakgönüllülikle, hummalı bir biçimde arkadaşı için neyin daha iyi olacağını düşünmeye zaman ayırıyor. Daha fazla yürümek, evlenmek, varlığını başkalarına adamak: Hayır, bunların hepsi hâlâ ondan gelen yanıtlardı. Yavaş yavaş, dikkatli bir biçimde kendi düşüncelerinden ve karakterinden sıyrılıyordu.

Kendini Flaubert'in yerine koymaya çalışıyordu. Ve kendini bu başkalarından daha uzun boylu daha iriyarı adamın bedeninde hayal ediyordu. Dostunun tabiatının onu içine çekmesine izin veriyordu. Gözlerini kapatıp yeniden açtı; saat parktaki sedir ağaçlarının mavi yansımalarının saatiydi. Aklına bir fikir geldi. Hemen arkadaşına yazarak bunu onunla paylaştı: Flaubert'in baba Hugoyla tanışma vakti gelmişti.

Flaubert bu şahane fikri değerlendirdi. En son birbirlerini gördüklerinde Hugo yüce gönüllülüğü Tacitus'tan bir sayfayı ezbere okuyacak kadar ileri götürmüştü. Sanki belagati kuvvetli son hatiplerden birinin onun için ve onun önünde, oybirliğiyle kabul edilen bir yasanın onaylanması veya bir şövalyelik seremonisinin protokolünü, tam olarak Latin dünyasının öğrettiği şekilde gururla elinde sallaması gibiydi. Başka bir deyişle, Victor Hugo ona kendi üslubunca şöyle diyordu: "Ben bir Latinim, biliyorum ki sen de öylesin. Ve ikimiz de bu kayıp uygarlığımızın son torunlarıyız."

Flaubert kendini her zaman Latin gibi hissetmişti. Gençken, daha önceki hayatlarından birinde Domitianus İmparatorluğu sınırlarında gezgin bir oyuncu topluluğunu yönettiğini hayal ederdi. 1870 yılındaki savaş ve mağlubiyet ondaki bu aidiyet bilincini daha da derinlere işlemiş, Prusya'nın zaferi ızdırabını katlamıştı. Prusya: Ekonominin, faydacılığın ve militarizmin iğrenç kombinasyonu. Prusya'nın hâkim olduğu bir dünyada Latinlere yer yoktu, çünkü Latin olmak hayatın *büyük hafiflemeler* gerektirdiğini düşünmek demektir. Latin olmak "işe yaramaz" olanın değerini bilmek demektir.

Petronius bir Latindi. *Satyricon*'unda Trimalchio'nun yatağını doldurmaya yarayan yün koyu kırmızıdır. Rengini hiçbir zaman kimsenin görmeyeceği bir yünü antik dünyanın en lüks boyasına

2 Fr. "Anneanne Öyküleri".

batırmak, işte sadece gerçek bir Latinin zihninde filizlenebilecek, inanılmaz derecede gereksiz bir şey, *büyük hafifleme* tam olarak buydu.

Böylesi bir fikri düşünen adam, koyu kırmızı yünden yataklı para babası Trimalchio, Doğu kökenli azat edilmiş bir köleydi. Flaubert'in anladığı anlamda bu Doğulu adamdan daha Latin hiç kimse yoktu.

Latin olmak tüm askeri birlikleri, imparatorları, prokonsülleri ile sınırları Friglere, Fenikelilere ve Petra Arabia'sına dayanan ve daha isimleri ağza alınır alınmaz Flaubert'i kendinden geçiren Doğu'yu yaşamak, O'nu içinde taşımak demektir.

Bir Latin, biçem denen şeyin Rouen'dan Palmira'ya her şeyi içine alması gereken bir şey olduğunu bilirdi. Mermere ve fışkırarak onu kirleten sidiğe; düzene ve dağınıklığa; ritüele ve ritüelin sahtesine; dile ve dilin taklidine aynı gözle bakılması gerektiğini bilirdi.

Victor Hugo bir Latindi. O hem Nil Nehri kıyılarında görkemli bir biçimde uzanan timsahı hem de timsahın karaciğerini parçalamak için ağzından içeri giren tekinsiz bakışlı firavunfaresini aynı derecede arzuluyordu.

Hiç kimse bu küçük ayrıntılar karşısında bir Prusyalı kadar kayıtsız kalamazdı. Prusya'nın hâkim olduğu bir dünyada –ki kolayca anlaşılabilir– gibi, Prusyalılar daha çok zihinsel kapasiteleriyle hareket eden bir ırk olduklarından, bir insan hem Prusyalı hem Fransız olabilir– sanat ne sağladığı hafifleme duygusundan ne de kendinde barındırdığı Doğu'dan ötürü takdir edilirdi. Sanatı sevmek ve takdir etmek sağladığı fayda, bıraktığı etki ve elde ettiği başarıyla doğru orantılıydı.

Flaubert bu dertten mustarıptı. Victor Hugo ise onu teselli etmeyi biliyordu.

Flaubert böylelikle bir Mart akşamı Clichy Sokak 21 Numara'ya dönüş yaptı ama ruh hali ilkbaharın gelişini soldurmaya o kadar meyilliydi ki, kapıdan girer girmez geldiğine pişman oldu. İçinden öncelikle anne Sand'ın tavsiyelerini ve daha çok da kendi saflığını lanetlerken, ezici bir ağırlıkla insanın üstüne çöken vişne çürüğü rengi ipekten tavanın altında aceleyle oradan oraya hareket eden bu gazeteci, yayıncı ve politikacı her türden işbirlikçi topluluğunun siyahlı beyazlı sakalları midesini ağzına getiriyordu. “Boaz Uykuda”yı yazmış bir insanın bu türden bir kalabalığın

dostluğunu tercih etmesine bir türlü akıl sır erdiremiyor, bir an evvel geri dönmenin hayalini kuruyordu.

Ama Hugo onu fark etmiş, elini sıkmak için yanına gelmişti. Onu bir çizer, cumhuriyetçi bir vekil ve *La Tentation de Saint Antoine*'ından³ ve üstün düşünce yapısından övgüyle bahsettiği *Rappel*'in yazarlarından biriyle tanıştırmıştı. Başka bir ziyaretçiyle tanışmaya doğru ilerlerken kulağına eğilip “Yemeğe kalın lütfen, sohbet ederiz” dedi. Flaubert ona bundan onur duyacağını söyledi. Bu kısa konuşma esnasında üstadın gözlerinde derinlemesine bir işbirliğinin kıvılcımını görmüş, kalbinde inceden bir umut ışığı yanmıştı.

Bu adam her şeyi görmüş, her şeyi okumuş, her şeyi yaşamıştı. Flaubert dünyayı onu okuyarak solumuştu. Kalbi onun nefesiyle atmış, damarlarındaki kan onun mısralarıyla bedenini dolaşmıştı. Ayrıca Hugo hiçliğin baştan çıkarıcılığını ve ızdırabı gayet iyi biliyordu. Geceleri uykuyu ararken kulağına “baba, baba” diye fısıldayan sesler duyduğu ve bunun için başucundaki komodine hiç söndürmediği bir gece lambası koydurmuştu söylenirdi. Oysa güç ve umut onu hiç terk etmemişti. İçinde taşıdığı karanlığın derinliklerindeki ufak bir aralıktan ışığı görmeyi bir şekilde beceriyordu.

• • •

Ziyaretçi siyah ipekle kaplanmış bir minderin üzerine oturdu. Odanın ortasında bir kaidenin üzerinde bronz ve altından yapılmış bir fil heykelinin üzerinde üç katlı bir pagoda yükseliyordu. Venedik yapımı bir avizeden süzülen ışık bu anıtsal Çin heykelinin üzerine düşüyordu. Salonda toplaşmış kara sakallıların aksine Flaubert *Sefiller*'in tamamını okumuştu ve Gavroche'un saklandığı Bastille Fili'ni anımsıyordu. Bir çocuğu içinde saklayan heykel, babanın gücünün annenin yumuşak sıcaklığına karışması; içinde yaşanabilen bir canavar: Bastille Fili, Hugo'nun gözünden halk, Hugo'nun eserinin tamamı ve hayal gücünün bir simgesiydi. *Sefiller*'le aynı sene çıkan bir kitapta Flaubert de filleri düşlemişti. Kulakları maviye boyanmış, dişleri altından yapılmış, hortumu

3 *Saint-Antoine*'ın *Baştan Çıkarılışı*, Flaubert'in aynı adlı bir resimden esinlenerek yazdığı eseri.

ise sülûgenle sıvanmıştı. Savaş meydanlarında öfkeyle bağırıyordu. Koşum takımlarını demir mızrak ve kılıçlar süslüyordu. *Ve filleri daha da vahşileştirmek için saf şarap, biber ve tütüsüyle sarhoş etmişlerdi.* Cumhuriyetçi bir vekille iç etekleri buruşup kırışarak üzerinde oturdukları pufun üzerine döküm döküm uzanan kadınların arasında Flaubert Kartaca fillerini ve Bastille Fili'ni aklından geçiriyor ve kendi kendine aynı hayvanın ne kadar farklı iki temsili olabildiğini düşünüyordu.

Sıcaklamıştı. Yeleğinin düğmelerini açarak sabırsızlıkla acaba yemeği ne zaman servis edecekler diye düşündü.

Masada çocuklar tarafından ara ara kesilen uzun siyasi muhabbetlere maruz kaldı. Hugo iki torununun yetişkinlerle yemek yemesine önem veriyordu. Onları eğlendirmek için büyükbabaları ıstakozun bacağına koparıp kabuğunu bile soyma zahmetine girmeden ağzına atmış ve muhteşem bir çatırdamayla ağzının içinde yok edivermişti.

Flaubert bu sahneye büyük bir şaşkınlık, biraz da hüznle şahitlik etmişti. Bu hüznün benzerlerinden biriyle arasındaki büyük bir farkı görmesinden kaynaklanıyordu. O böyle yiğitçe bir şey yapmaktan kesinlikle aciz olurdu. Ağzında kalan dişlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Kendisinden yirmi yaş büyük olsa da, karşısında ıstakoz kabuğunu tek hamlede un ufak eden bu adam bugüne dek sadece üç dişini kaybetmişti. Bu herkes tarafından bilinen bir şeydi çünkü diş durumunun ayrıntılı bir kaydını tutuyordu. Yani o güne dek Victor Hugo sadece Flaubert'in üst damağında kalan diş sayısı kadar dişini kaybetmişti.

Flaubert'e öyle geliyordu ki ev sahibi içinden gelse onu tek seferde mideye indirebilirdi. Böyle bir karakterin yanında hayatta kalmanın tek yolu, diye düşündü, Nil Nehri kıyısında en güçlünün dişleri arasında kalmış av kalıntılarıyla beslenerek hayatta kalan timsah kuşlarının âdetlerini taklit etmek olabilir. Vacquerie'nin, Meurice'in, *Rappel*'de yazan diğer tüm kalem erbablarının ve o veya bu şekilde bu yüzyılda yazı yazmaya bulaşmış herkesin yaptığı da tam olarak buydu. Hepsi de timsah esnesin de ağzını sonuna dek açsın diye sabırsızlıkla bekler dururlardı.

Yedi yaşındaki küçük Jeanne tabağının üzerinde uyuyakaldı. Victor Hugo kızı içeri götürmek için gelen hizmetçilere onu uyandırmamalarını söyledi. Bu incelik karşısında hepsinin içi eridi. “Şimdi artık konuşabiliriz” dedi büyükbaba, torunu olmayan adama.

• • •

Goethe'den bahsedip, Shakespeare'e, Aiskhylos'a veya daha yeni *Werthere* önsöz yazar Alexandre Dumas'a değinerek, Deauville'den Concarneau'ya uzanan izlenmesi çok zor bir yol haritası çizmek varken, sadece ve sadece Goethe'den konuşmuşlardı. Victor Hugo tepeden bakan vurdumduymaz bir edayla aptallık üzerine aptalca gevelemiş, Flaubert ise bundan öylesine sıkılmıştı ki kendini dışarı zor atmış ve eve yürüyerek dönerken (yine George Sand'ın tavsiyesi üzerine) kah Tivoli, kah Londra, kah Madrid sokaklarının ıssız kaldırımlarında idolünün karanlıklarda gözden kayboluşunu içi acıyarak zihninden geçirmişti: “*Faust* zayıf bir eser!”, “*Prometheus* mu, hiç duymadım!”, “*Gönül Yakınlıkları* Goethe'nin değil!” Ne kadar da üzücü bir durumdu bu! Kendini Avrupa Köprüsü'nden atası gelmişti. Eğer Victor Hugo'nun Rouen'in herhangi bir burjuvasından daha iyi söyleyecek bir şeyi yoksa insan hayattan ne bekleyebilirdi ki?

Flaubert'in göğsü sonunda hıçkırığa dönüşecek bir iç çekişle dolup taştı.

Murillo Sokağı dördüncü kattaki evine döndüğünde balkonuna çıkıp oturdu. Serin bir Mart gecesi idi. Dışarıda gölgelerin arasında rüzgâr Monceau Parkı'nın ağaçlarını ürpertiyordu.

Victor Hugo'yla yaptığı konuşmanın yarattığı umutsuzluk bir nebze zayıflamış ama daha karmaşık bir hale gelmişti. Duyduğu tiksintiye kendi başarısızlığının acı ve şaşkınlık dolu farkındalığı karışıyor ve bu da onu yine aynı bulantının içine sürüklüyordu. Victor Hugo'yu görmeye giderek Victor Hugo'dan tiksintmesine sebep olduğunu hissediyor, bu duygu onun tiksinti duygusunu doyasıya yaşamasına engel oluyordu. Hayatın sunacak hiçbir şeyi olmadığına ve dünyanın nefret edilesi ve aptal insanlarla dolu olduğuna inanmak istiyor, aksine bir türlü ikna olamıyordu. Kötülük, gayet iyi biliyordu ki kalbindeydi.